

LÕRP

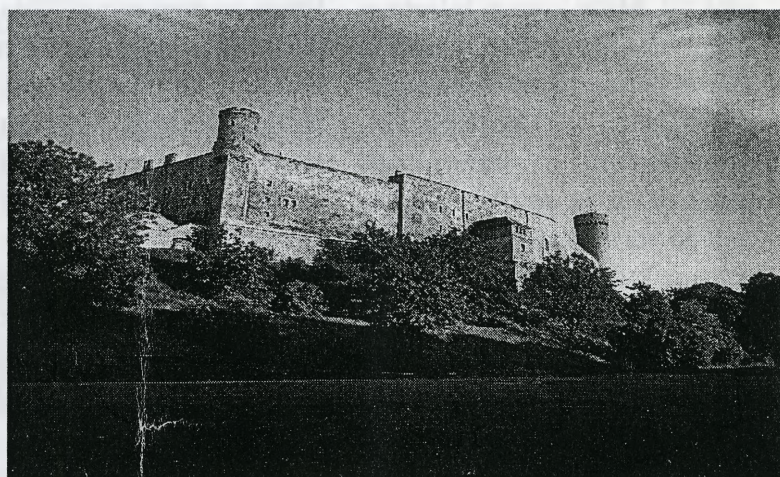
31. märts 2000

Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi ajaleht

Kuidas me Toompeal käisime

Emakeelepäeva eel, 13. märtsil võttis peaminister Mart Laar Toompea lossis vastu Emakeeleõpetajate Seltsi esinduse, kuhu kuulusid ainekava töörühma liikmed Krista Mägi, Külliki Kask, Piibe Leiger, Piret Järvela ja allakirjutanu. Kohtumisel osales ka haridusminister Tõnis Lukas. Peaminister pühendas meile tervelt 30 minutit, millest pool täitis tema sissejuhatav sõnavõtt emakeele kui rahvuskeele tähtsusest meie riigile. Haridusminister teatas pidulikult, et just äsja oli ta allkirjastanud paberi, kus lubatakse gümnaasiumi lõputunnistusel hinnata emakeelt ja kirjandust eraldi hindega ning teha kirjanduse lõpueksamit. Peaminister tundis selle üle heameelt ja toonitas, et initsiatiiv antud sammuks tuli seekord lapsevanemalt, nimelt temalt endalt.

Meie esmaseks mureks oli kinnitada, et me ei ole tulnud raha ega tunde juurde küsima, vaid huvitume emakeelse hariduse sisulisest poolest. Andsime teada, et meid ei rahuldanud ministeeriumi vastus konverentsi pöördumisele. Samuti väljendasime muret demokraatlike protsesside eiramise pärast õppekava arenduses. Haridusminister kinnitas, et õppekava ümbertöötamiseks luuakse vastav institutsioon, mille leidmiseks korraldatakse avalik konkurss.

Emakeeleõpetajate Seltsi poolt vallutatud kindlus

Lahkusime Toompealt siiski kahtlustega, probleemidele lahendust kohtumine ei toonud.

Loomulikuks jätkuks eelnevale oli kutse Riigikogu kultuurikomisjoni istungile 21. märtsil. Taas oli kohal haridusministeeriumist vaid hr. Tõnis Lukas. Kultuurikomisjoni suhtumine emakeeleõpetajate pöördumisse oli üllatavalt üksmeelne ja meeldiv: konkursi korras loodav õppekavainstitutsioon olgu täiesti sõltumatu (ja püsiv, mitte ajutine), kuid samas avatud nii teoreetikutele kui praktikutele väljastpoolt; kirjandus peab olema omaette aine; ainekavad tuleb lahti kirjutada klasside kaupa.

Niisiis on meie ettepanekuid aktsepteeritud, aga ega seltsi osalus ja töö ainekava osas sellega lõppenud ole. Nüüd see alles algab!

Mart Laar - initsiatiivikas lapsevanem

Kaja Sarapuu

Miks eesti keel ja kirjandus ei saa kanda ühte nimetust?¹

Aastaid tagasi kuulasin loengut, mille pidas arengupsühholoog Colin Young. Ta illustreeris 21-aastast inimest huvitava sümbolse pildiga: hobune veab vankrit, milles istub ohje hoidev inimene.

Vanker tähistab keha. Oma füüsilisele arengule paneb laps aluse esimese seitsme aasta jooksul. Mitte kunagi hiljem ei kulge keha kasvamine nii kiiresti kui sel perioodil, mil laps vajab turvalist keskkonda, armastavaid vanemaid, mängimist ja matkimist, et tagada terve psühhofüüsilise isiksuse kujunemist.

Hobune sümboliseerib hinge. 7.-14. eluaastad määravad, milliseks kujuneb hiljem inimese tundeelu, hingeelu ja empaatiavõime. Kõige enam vajab laps sel ajal positiivseid tundeid, loovat tegevust, palju võimalusi teha, mida hing igatseb, mida tõeliselt vajab. Vajab ta aga rütmilist eluviisi ja piiride olemasolu. Liigne vaimne koormus sel arenguperioodil on kurjakuulutav vägivald lapse ebaküpse tundeelu kallal, luues masendus-, jõuetus-, vastumeelsustunde ja tekitab lõhestumist kohustuste ja vajaduste vahel.

Juht vankris tähendab vaimu. 14.-21. eluaastal paneb noor inimene aluse oma vaimse maailma arengule, vajades mõtisklemist elurollide ja elutee üle. Sel arenguetapil on eriline tähtsus ja tähendus ülevatel

mõtetel ehk aadetel, õilsatel eeskujudel, aga samuti enda väärikuse tajumisel, elu kui suurima pühaduse tunnetamisel.

Niisugune peaks olema inimese loomulik areng. Kas meie tunnistame või mitte, aga me oleme kolmainuslikud: meil on vaim, hing ja keha, milles elavad mõtted, tunded ja teod. Ilmas on meil samuti täita kolm rolli: olla inimene, teenides ühiskonnas teisi inimesi; olla naine või mees vastavalt oma soole ning olla ema või isa, et kestaks järjepidevus.

Tavaliselt mõeldakse üht, tuntakse teist ja tehakse kolmandat – elatakse lõhestunult ning vastuoluliselt, kuigi igatsetakse kooskõla, tasakaalu ja terviklikkust.

Nii on juhtunud ka hariduses, et pealtnäha ilus ja süütu eesti keele ja kirjanduse integreerimismõte on põhjustanud tegevõpetajate ja õppejõudude seas pahameelt ja ohutunnet, sest niisugune tegu on sama kui soovida, et naine täidaks mehe rolle ja vastupidi. See on otsekui mehe sünnitama sundimine ja võib arvata, mis sellest välja tuleb.

Alakem kõigepealt tervikuotsimisest, kooskõla leidmisest iseendas. Ükski integreerumisploan ei saa kõlapinda leida, kui meis elab edasi truualamlik orjameelsus ja kui puudub vajadus ja soov end terviklikult määratleda ehk avaneda iseendale.

Niisugune ainulaadne ainevald,

mis annab võimaluse kohtuda iseendaga, on just kirjandus. Kuidas ta seda teeb?

Kirjandus on omaette tervik, elu on tervik. Kirjanduses peitub filosoofia, ajalugu, kultuurilugu, kirjanduslugu, muusika- ja kunstiajalugu, religioonide ajalugu, loogika, psühholoogia, retoorika ja perekonnaõpetus. Seega on kirjandusõpetajal kõige suurem vastutus noore inimese eetiliste ja esteetiliste tõekspidamiste kujundamisel. Kirjandus on kõige laiemas mõttes õpetus **inimesest**.

Kuna ta toimib kujundite abil, tekitades tundeid, elamusi, kujutlusi, on kirjanduses primaarne tundekasvatus. Ilu mõiste kaudu idanevad ilusad mõtted, kaunid tunded, väärikad teod. Kui noor inimene hakkab maailma ja iseend nägema südamega, toimub muu integratsioon iseenesest ja see on kardinaalselt teistsugune – eluterve.

Inimese üks põhivajadusi on armastada ja olla armastatud. Kirjandust ilma suhteta, osasaamiseta, andmiseta inimeselt inimesele ei ole olemas. See kunstiliik on äärmiselt teraapilise olemusega, aidates taastada hingelist tasakaalu. See on ühtlasi tähenduste otsimine, sest kõigel siin ilmas on tähendus. Nii et maailmas on tohutult palju õppida. Kõike pole ometi vaja seepärast kokku sulatada, sest terviklikus inimeses asetub mosaiigi iga kild oma kohale. Ebavajalik eemaldub. Tundub uskumatuna, aga vajalikud tarkused on varjul meie eneste sees – laskem neil ainult välja

¹ Käesoleva kõne pidas õpetaja Ene Kõvatomas 12. veebruaril 2000 Tallinnas Õpetajate majas konverentsil "Emakeele riiklik ainekava õpetaja pilgu läbi". Tekst on avaldatud kuulajate soovil.

kampaaniatega kaasa, ta on sõltumatu, immuunne ja tuleb eluga ise toime. Ühiskond aga vajav tarbijaid ja sõltujaid. Möödunud ajad hävitasid inimest väljastpoolt, surudes peale oma ideoloogilisi monstrumeid. Täna ühiskond õõnestab seestpoolt märkamatu, salakavalalt naerutuse saatel, muutes inimese tundetuks, asjaks, vahendiks.

Ütleme ju uhkusega, et elus

tuleb läbi lüüa. Kas ikka tõesti? Mis jääb järele, kui nael seinast läbi lüüa? Auk. Mis juhtub, kui "naelad" kehast läbi lüüa? Meeletult valus on ja veri voolab...

Nii saab läbilöögihimuline inimene haiget või teeb ise teistele valu. See on autoagressiivset elulaadi õhutav soovitus.

Noored ütlevad omakorda, et elult tuleb võtta kõik, mis võtta annab. Nad tarbivad haridust,

narkootikume, raha, seksi. Aga millal inimene endast andma õpib? ja kas ta üldse õpib? Millal mõistetakse, et eestlus on ohus, aated on ohus, inimene ise on ohus? Millal öeldakse: "Õpetajad, me anname teile teie äravõetud tunnid tagasi, et võiksite inimest endaga ära leppima õpetada ja väärikalt endasse suhtuma aidata."

Ene Kõvatomas

*Suure-Jaani Gümnaasiumi
õpetaja*

Juhtkiri

Kas on siis nüüd ära tehtud? Uskumatu küll, aga ministeerium andis järele. Uskumatu selle pärast, et see nii kaua aega võttis ja vahepeal lausa lootusetu tundus, et Haridusministeerium kirjandust kui iseseisvat õppeainet tunnistada võiks. Neil päevil saab kaks aastat sellest, kui Türil koos olnud Emakeeleõpetajate Selts ütles välja oma selge seisukoha: eesti keel ja kirjandus on kaks õppeainet ja neid kokku panna ei saa.

Kui palju on Krista Mägi selle kahe aasta jooksul kõnelnud ja kirjutanud sel teemal, et emakeele riiklik ainekava tuleb ümber teha, teab ainult tema ise. See töö on aga aukartustäratav. Või samuti Külliki Kask, kes väsimatult tõestanud, et eesti keele tunde on pidevalt vähendatud. Ja seda just algklassides, kus laps lugema ja kirjutama õppima peabki.

13. märtsil pöördus minister Tõnis Lukas õpetajate ja õpilaste poole piduliku kõnega emakeelepäeva puhul. Jutt üsna tavaline kuni eelviimase lõiguni:

"Hea koolirahvas! Et saaksite eesti keele rikkustesse tulevikus segamatult süveneda, võimaldab Haridusministeerium gümnaasiumis edaspidi välja panna kaks eraldi aastahinnet: kõnekursuse, tekstiõpetuse, eesti keele struktuuri ja õigekeelsuse kursuste hinnete alusel eesti keele hinde ning kirjanduskursuste alusel kirjanduse hinde. Samuti on võimalik sooritada koolieksam teiste ainete kõrval kirjanduses."

Mis see siis on? Kas tunnistatakse, et on õpetajate tööd lihtsalt segatud, ja lõpetatakse see nüüd ära? Ei, Haridusministeerium **võimaldab edaspidi välja panna kaks eraldi aastahinnet.** Selle lause alltekst on ju selge: ega seda vaja oleks, aga te kisa muidu ju ei lõpe. Pange siis oma kirjanduse hinded, kui nii väga tahate.

Ja ikka pole ju vastust küsimusele, miks ühe hindega hindamine on parem kui kahe hindega. Selle seletamist pole keegi enda peale võtta julgenud. Ja on üsna tõenäoline, et seda vastust ei tulegi.

Kevad on tulnud ja kaugel see suvigi enam. Ilusaid unistusi kõigile, nagu ütles Herta Elviste.

**Haridusminister
Tõnis Lukas.
Võimaldab
kirjandust hinnata**

1. aprillil on lubatud naerda

Õpilane kirjutab

Ja kohe sukeldus ujuja vette nagu luigekael.
Kõik paigalseisud püsivad liikumise najal.
Ta polnud enam psühhopaat, vaid juba psühhoristleja.
Püsib ju talumajapidamine antud hetkel tühist
"kanavarvaste" peal.
Vana vestmann sai oma alluvusse meha, kes esimese
oina juba nii puhtaks küüris.
Loodetud rõõmu ei toonud põllumehele rahareformgi,
mille hammasrataste vahele jäänud siga muutus
hambapastaks.
Poliitika on see, kui jõuad rahakotiga koju.
Süüakse nii loomi kui loomade poolt toodetud
saadusi.
Inimesel pole õigust oma elu ära visata.
Miks raisata oma elu, seda väärtuslikku pahet, teiste
inimeste hüvanguks.
Skisofreenikust pullile ei saa selgeks teha, kui palju
head sa talle tahad teha.
Tantsupidudel pääsevad tantsima ilusad tüdrukud,
kuid sisemaailmaga ei pea see nii olema.
Väljakutsuv isik hoidis tasakaalu oma eeskujude
tavalisel pinnal.
Positiivne sõnavaraüksus saavutab edu
pealetungivuses mittekodumaise väe üle.
Päevase ajaühiku keskkond ja ehitus ei pakkunud
tundeelamuslikku ega mõistuspärast pinget.
Röömsakõlalised tunded olid ülekaalus kurvakõlaliste
hetkeotsuste üle.

Õpilane on kuulnud õpetajat kõnelemas

Teatud päritoluga plekke ei saa kõrvaldada teatud
vahendiga, vaid ainult teadmata vahendit pruukides.
See on ainult väike näpukas.
Rousseau oli tossike, ta oli naise sussi all.
Saepuru on ära saetud.
Auto põgenes sündmuskohalt.
Audi põrmustas 2 Fordi.
Lapsi tuleb teha laia ja lageda mäe otsas, siis tulevad lapsed
suure silmaringiga.
Ta nägu meenutas purki pistetud kurki.
Parukas pehmeks pekstud (peavalu)
Need, keda ei ole, need oma nime ei tittle.
Nukrate nägudega nagu kiviajast tulnud kirjaoskamatud.
Enne eksamit kõnniti materjal läbi.
Praktiliste asjadega praktiliselt otsast peale.
Koos Napoleoniga sai võimule värskelt küpsetatud aadelkond.
Tüdrukud, sai on viis minutit suus, viis tundi kõhus ja viis
aastat puusa peal.
Poisid, kui te olete peol käinud ja joonud, siis ärge kaks
nädalat pärast seda tittesid treima hakake.

Kirjandusest

Dante räägib teoses ka Põrgupõhja
Vanapaganast. Kõigepealt lasi Dante
põrguauugule astmed ehitada.
Jannseni teened eesti kirjandusloos on see, et ta
oli Koidulale isa eest.
Ajaloolise jutustuse tegelased on kas surnud või
ajaloolised tegelased.
Rahvusliku ärkamisaja sündmus oli Pärnu
Postimehe väljailmumine.
Kõne on mingi aktuaalne teema suhtlemise
käsitlus sihtpunkt.
Hoolimata majanduslikest raskustest lõpetas ta
ülikooli ja sai arstliku elukutse ja ülemaailmselt
tunnustatud kirjaniku kuulsuse. (*Kreutzwaldi
kohta*)
Küsimus: Kes on kirjutanud esimesed eesti
näidendid? Nimeta 3 tema näidendit.
Vastus: Saaremaa onupoeg
Eepos on ise välja mõeldud jutt mida pole
tegelikult olnud.
Lydia Koidula toonud Eestile kuulsust oma
kultuuriloos luuletustega.
Kõne on juut, mida kantakse ette rahvale.
Kalevipoeg on eesti rahva jaoks sellepärast et oli
nagu eesti looja ja valitses eesti eest ausal
muistsel ajal.
Küsimus: Millised teened on C. R. Jakobsonil
eesti kooli ajaloos?
Vastus: Asustas Tartu Ülikooli.
Nimeta Koidula luuletuste pealkirju.
Vastus: "Laia ääre tänavas"
"Surmani"

Kodundusest

Linasel veel on temperatuur üle 40°C.
Kuivatada tuleb vertikaalselt, mitte rippasendis.
Rõivaste aurustamine keelatud!
Kingi tuleb viksida kohe peale ostmist, et nad
näiksid puhtamad.
Liiga märg vesi eemaldada!
Jalad on püstiasendis kõndides teise kujuga.
Villane kinnas panna kindlasti
vertikaalasendisse kuivama.
Osta jalatsid, mis teevad elu turvaliseks ja
mugavaks!
Kappi pannakse ainult kuivad jalanõud.
Kingakreem tuleb ka panna.

Kogunud ja üles kirjutanud Salme Haavik ja
Anne Oruaas